

Арсен КАНОКОВ:

Жангы производстволаны къурау жаны бла кесибизни планларьбызны тохтатыр муратыбыз болмагъанды

Алгъаракълада Къабарты-Малкъары Президентини А.Б. Канокъ «Интерфакс» информация агентствого тынгылы интервью бергенди. Корреспондентни сорууларына жууапла бере, Арсен Баширович республикада ханы битеу хар жаны бла да къргозгенди, магналы проблемаланы къргозгенди, кесини акъланы эмада окулларын билдиргенди. Бизни газетибизни окуучулары бу матернал бла сыйлоп шагърейленирле деп ышанабыз.

Арсен Баширович, бизни агентствобузга июльда берген интервьюгуза, ким да ийнанчыра тарихини хайырланы, шарт тогъоло бла Къабарты-Малкъарны башчалары кризисге къажуу этген мадарла тюз болгъанларын къргозтенис. Бюгонюнде, хар затдан да оюм эте, белгилени аналитикени айткъаларына кере, аны бек алаша тохтасында кутулгъан кризисден чыгууну проблемаларны юсюнден айтырла ойт барды. Былай айткъалы, «тобонне батмай къалыуу» процесси кыйынны эди?

Сиз ол торлю аялгъуу хайырлана эсегиз, билем эмада профессионал усталыкъда жетишкен кезиуде айткъан процесс суугъа тогъен адам андан терт чыкъгъандан сора башлангъа болуушу арууна къоркъуулу. Болсада битеу дуния фиде кризисден къалгъан затладан не чыгаргъа болууну, аны токъунлары, табыгъат кыйынлыкъ эс бурмай къорьча, беш зат тийюлдо: экономика процессени аянуулары беллини инерциялары болгъанларын да унутурга жарамайды.

Суугъа батмай «жюзюп чыгууну» юсюнден айткъанда уа, алгайды да биз батмагъанды. Кризис бизи бютонда кыйын болууда ишлетгенди, бизни бир къауум планларьбызны ала ишерибизни бирге тийширгенди, болсада Къабарты-Малкъарда жашагъанла аны кыйынлыкъ жеткен эсе да, бек аз жеткенди. Биз адамланы ишден аслам халда къыскартыуа жол бермегенбиз, иш бла жалчытууу спубасаны ишин тирилтенбиз, уруну

гилеу баш магъананы туткъанды. Биз аны экономикада болууну айнытууну бек аздан эки торлю вариант юзге алыу бла этгенбиз. Биринчи варианты кризисге кере тюзетилеу бла этилгенди, анга кере уа Къабарты-Малкъарны федеральный трансфертерини келир жылгъа суммасы 10 проценте аздады. Экинчи варианты уа шарт секторда болууну ити жанына турлене башласа деп эсе алынганды. Бек керекли затлагъа ырыскы жетишмей тохтаса, биз бюджет кредитте ышанырга болууууз, алай ол ресурсланы жаланда шарт секторда хайырлангъа мурат этебиз.

Сиз баш магъананы тутхан социальный жанына бургулган проектлени айтырла болуукусуз?

Эни айткъанда, ала Нальчикде багъасы 800 миллион сомга жууукъ околго келир диспансер эмада багъасы 700 миллион сом чыкъсы бир болгъан жорек къан тамыр жургуяны арасында. Республиканы ара шахарында жаны спорт комплекс хайырлангъа берилликди, «Нальчик» Культура дворец бла Музика театр жагъартан гъаналы, Миллет музейни туюнулай жагъгыртуу эмада

планларьбызда ашы къилеулик аздамагъанды. Ол зат кыйынлыкъны эччилемимди, огъесе уа республиканы оигларына праг матика багъа беруукусузмо?

Мен аныгъалгъандан, башчыны планларында тюз къилеулик жокъ эсе, ол ишлене жерин алышдырууну юсюнден сатыш этеги керекди. Ол зат жокъ эсе уа, бир жерде тохта туруу чыгаргъа болуукъду, кълсоулукъ этерге уа бизни алай кеп заманыбыз жокъду. Болум терк, къаты айныды, анда къезиуде кезиуде, эскертип бла айткъанда, «ада баргъанла» чыгъадыла, алаиди да, власталаны къалай къаргъанлары эмада этен ишлерини заманын излемлене тийиш болуурга керекди. Заманга уа таукелликни, басынуукушу илген планла керекди, алайбас артка къалыудан кутулурга эмада хорларга оит болуукъ тийюлдо, аны уа бизни республикабызны халкъыны жашуу къолайлыгына хатасы жетерикди.

Ол зат мени акълымна окууну келирге болуукусуз? Айхид да, айхид Андан сора да, Къабарты-Малкъарны айнууну планларын Россияны башчалары – президентни да, премьер-министрини да планларын таукелликери, басынуукулары бла тенгешире, къалай эсе да, ине жаны бла болуушукъ окусна табама.

Болсада мени ышанууну мурдуорн тутхан бек баш шарты – бизни ишин сыйсем, иш кепле адамларьбызны юсюнден айтмай койсам, соругъа жууабим толу болуукъ тийюлдо! Бизни къалыларыбызны бай историйле эм культура хазналары, аланы менталитетини тутхан, огъуруу къоншулыбызны кълпюнюкю, кыйын кезиуде шухълукъга кертичиликни, акълымланыкъны бла кишиликни къргозген «Мюрлуде» берги келген огъуруу тельери бардыла. Къабарты-Малкъарны халкъыны адамлыкъ потенциалына багъа бермей къорьгъа жарарыкъ тийюлдо, мен анга ийнангым.

Ахьры 2-чи бетиде.

СЕМИНАР-КЕНЕШ

Бир биринден юйренгендиле

Беш кюнню ичинде Анапа шахарда РФ-ни къырал учреждениларыны эм жамауаты жумушларын жалчытуу организациларыны профсоюз ишчилерини семинар-кенешлери бардырылды. Анга Шимал Кавказы Битеу республикаларында терт жоюге битеу адам къатышханды, ол санда Къабарты-Малкъардан да отузоулан.

Ала профсоюзла экономика-финанс кризисни болуунда къалай урунурга кереклисин озгенди, кеси ишлеринде къылай чырмаулагъа тобегенлерин, аланы къалай бла кетергенлерин юсюнден айтхандыла, профсоюзлагъа жаш тейлюю тартырга кереклисин юсюнден вопросу да къргозгенди. Кенешчини магъанасы улуу болгъан докладчыла, селешгенде да чертенди. Былай семинар биринчи кере бардырылды, аны чеклеринде хар республика

Сюзюрге хазырлануу

Жоллада къоркъуусузлукъну къалай жалчытырга болуукъду?

25-чи ноябрьде сагъат 10-да Парламентини юйюнде (улуу зал) былай темага конференция болуукъду: «Къабарты-Малкъар Республиканы жеринде жолда жорюнуу къоркъуусузлукън жалчытуу проблемалары эм аланы тамамула жолго». Муну юсю бла айткъалары, эскертилери болгъанла Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини промышленность, жол молк, транспорт эм связь жаны бла комитетине бу адрес бла жиберилерин тийебиз: Нальчик шахар, Ленин проспек, 55-чи юй. Сорулары болгъанла бу телефонгагъа селешсиниз: 42-64-60, 40-42-19.

Мисирлана Абдулкерим «Нальчикмстрас» муниципалны унитарный предприятида шофер болуп ишлегени 34 жыл болды. Ол пассажирлени Нальчик – Отыары Малкъар маршрутда жорютеди. Жууанлыкъыны эсе билген специалистни коллективде намсы удуу. Аны коп сайын да узакъ жолгъа кассир-контролер Роза Кулова ашырады. Ол 1979 жылдан бери экинчи номерли автовокзалда бет жарыксы уруну келеди. Суратын МАМАЙЛАНЫ Алий алгъанды.

Журтун сийген журтда къалыр 3 бет

Азатлыкны багъасы 3 бет

Эски болмагъан огъурлулукъ 4 бет

Республиканы

атламлары

Культура

Художникни юбилейин белгилерикдиле

КъМР-ни Правительствоуну Председателини орунбасары Мадина Дышекова Къабарты-Малкъарда Россияни Художстволарны академиясны чыгъты член-корреспондент, КъМР-ни халкъ жорюниги Мухадим Кишевни 70-жыллыгына аталгъан байрамлы ишлени хазырлауа къурау комитетини жыйылууну бардырганды. Ол мероприятие 2009 жылны 4-чу декабриде бтерикди.

Ол коп Миллет музейде художникни ишлеринде къуралган кърмон ачылыкъды. Музыка театрд уа байрамлы итир болуукъду. Мухадимни юйдегиси эм продюсери Жаклин Моос айткъан кере, бу байрамга тыш къыралдан къонакъла, къошу регионладан а художникни шухъ-

лары эм коллегалары чакъырылгъанды. Орус эм инглиз тилде хазырланган, аруу суратла бла да жалсанган китап да басмагъа жарашдырла турды. Ол Мухадимни жашууну эм чыгармачылыгыны юсюнденди.

Мухадим Кишев Европалы Художстволарны академиясны членди. Бу арт жылда Испанияда жашайды эм иштейди, дайым да жаңдаурулукъ кърмочкеге къатышды. Лондонда кесини эни «ArtAid» атлы кърмонон къурагъанды, андан тошгъен ахану уа Чечен Республикадагъа екъюс сабилеге болушукъгъа иеди.

КЪОНАКЪЛАНЫ ХАСАН

КъМР-ни Президентини бла Правительствоуну пресс-службасы.

Семинар

Айнууну атлауучлары

КъМР-ни Информация коммуникацияла жамауат биринчили эмада жаш тейлюню ишлери жаны бла министерствону «Делова Россия» битеуорсю жамауат биригиуну Къабарты-Малкъар регион бөллюмо бла бирге «Жаш тейлю бизнес-школа» деген проекти жашауда бардырады. Аланы баш муратары – республиканы вузуларын боштангъанлыны бизнес бла кереширге юйретууну.

Мол къышлатуу

Тийишлисина къайгырылады

Эл молк эм аш-азыкъ управленядадан бирдигерленене кере. Чегем муниципальный райондагы торлю-торлю илликде болгъан молкке мал къышлатууну къураулыу башлагъанды. Ол жууапны кезиуде чырмаусу этерча мадарла этилгенди. Мал орунлагъа тынгылы къаралгъанды. Орта эсен бла мал башына 31,5 центнер мал аш елчмек болгъаны къыида ашла элек жетериклени къргозтеди.

Сюрююлени къыш айлада кечиндириге толу хазырлыкъ «Къалабелликни Солтан-Хамит атты халкъ предпритие» жабъык акционер обществада жалчытыгъаны район управственини малчылыкъ бөллюмоню таматасы Тохаланы Музафар билдирген шартла ийнандырадыла. Бу молкде тууарланы саны 700-ге жетидирилди. «Къолаплары» 1100-ден асламыда.

Бу коюлде уа Бизнесни институтунда «Жаш тейлю бизнес-школа» проекти муратары эм борчылары» деген ат бла биринчи семинар бардырылгъанды. Студентлени араларында анкетирование бардырылгъанды эм аны итотгарына кере жаш тейлю бизнес-школадан андан ары билим алышка сайлангъандыла.

Бизни кorr.

Улуу туйюл эсе да, жылкылары да барды.

Ахь соруоулени къылгъанлары къышлыкълада тохтагъандыла. Малла къоранчысы саъланырча зооветеринар мадарла этилгенди. Мал башына 28 центнер мал аш елчмек жетерча этерге огълары барды, - деп къошканды. Тох уллу – Заманьында тохла этилди жыйыткъан биченден 1300 тонна къошла къатларны этилгенди. Мал ашы эм малланы топлерне жаргъа деп 450 тонна аслам жайылгъанды. Мирзеулукъ мал ашылары 100 тонна чыкъды бирди. Белгилисинча, ахь соруу асламында котюлюп кечиндирилликди. Къылгъан маллагъа уа а орта эсен бла 30 центнер мал аш елчмекден артыкъ жетерикди.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.

Конференция

Делегатла айырылгандыла

«Жер-жерли самоуправленяны битеуорсю Совети» деген битеуорсю жамауат организацианы Къабарты-Малкъар регион бөллюмоню конференциясы болгъанды. Анга республиканы муниципальный къурауларыны келечилери къатышхандыла.

реформаланы бардырыуда «Единая Россия» партианы ышангъаны союзниклери болуурга борлуубуз...»

КъМР-ни Президентини Администрациясында жер-жерли самоуправленяны оргналары бла эм федеральный оргналыны территориялы оргналарыны топлтуруу властвлары бла бирге ишлеу жаны бла бөллюмо начальниги Арсен Мурзаков жер-жерли самоуправле нинын битеуорсю Советини регион бөллюмо бла бирлешип ишлерге кереклигине айырап эсе бургъанды. КъМР-ни Парламентини Промышленность, жол молк, транспорт эм связь жаны бла комитетини председатели Сафарби Маремуков регион бөллюмо борчыларыны эм келир заманга планларьбызны юсюнден айткъанды.

Конференцияда битеуорсю жамауат организацианы III съездине делегатла сайлангъандыла. Ол 2009 жылда 1-чи октябрьде Москвада бардырылгъанды. Бизни республикадан съездеде Темержанланы Махти, Сафарби Маремуков эм Нальчикде жер-жерли самоуправленяны Советини председатели Игорь Муравьев барлыкъдыла.

Татьяна ГЕДГАГОВА.

Жазылуу - 2010

Багъалы окуучула!

2010 жылны биринчи жарымына жазылуу кампания анган ары бардырылады.

«Заман» газетте сиз связъны къайсы почта бөллюмонге да жазылырга болуукъсуз.

Жазылууну атты айгъа багъасы тюрленмегенди, алгыннгылай къалгъанды -356 сом 10 копек.

Арсен КАНОКОВ:

Жангы производволаны кырау жаны бла кесибизни планларьбызы тохтатыр муратьбыз болмаганды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Болсада, артык кеп тойол эседе да, керти да, электрон СММ-леде басмаланган затлагьа керр республикада миллетле аралы халыклар протестери жокьуду деп айтыр тоюлоду. Бек эртдеден да мында жашаган халканы бирини келечилери алыны эркинликтерине бузуклык этилгенлери оскериден айтканды. **Ол неден чыккьанды?**

Ол, сөзсөз, кыйынлыкны мурдорун очтат тутадыла. Биринчиден, кылулукларьндан айрылган адамланы кызуу бирдей. Кеп жылланы ичинде ала республиканы бюджетти эскерини бөлчкарларьна узалы турганды. Ол адамла не торлюс оламаланы да хайырлана, заманы артка бурьурга деген умутлары кыймайддыла. Ол кызууларь кесирини депутат эркинликтерин тас эттерге кыоркьу чыккьан адамла да кыошундыла. Республикада тынчлык болса, алага андан хайыр тошмеиди, нек дегенде алыны ишлери бла байламы алага аконулу соруула чыгарга болукьуду.

Экинчиден, совет идеология ташьандан, аны орнуна уа бир зат да болмай, вакуум чыккьан адамла сора жаш адамла абдан бола тебиреген токсаньраны жылла башланган эдиле. Кыралда ол замандагы адеп-кырылык болум, ориентирлерин жокьугу, жашуа кыолайлыкны алашага тошоуу, байлыкларына керр адамланы арасында чыккьан башкалыкьа, алыны алышка чыккьаньага, сезимдерини, адам кыатыш-кыралыкы, билим берге жартылыкьа - ол затланы барьсы да жашууну торлюс-торлюс жалгань узасталга ахшы мурдор болгандыла.

Буюн да ала ол затны чыккьаньа, отурулулуьа эмда эмда микьокьт жарар деп угай, тоюшурушун, бир бирге ишкери болууну бла чамланыуну зарарлы ханьларьна жайгандыла. Алыны айтырларьна кылулук салганын жаш адамла уа башка баштаган кыоркьулуьу оюнда оюнчакьа болганыларын кеспери да билмеиди.

Юночоден а, Кавказ кесини география жаны бла тохтатканын кере, уллу геополитика аидеи-идеюлерин болгун торлюс-торлюс кыралыканы жанында кеспери айтырны атидирге оюгьне аслам эс бургань болуп келгенди. Ол кыралыканы спецслужбалар да гырыжарыны бошуна ашайдыла, ала, жар тап тошма кезиню хайырлыны, бизни регион да иштерин тиргилдеди.

Отгары айтырлар затланы барьсы да шарт ишледен кенге болган адамны информация фонун, республикада макулдашкьан халканы юсонден жалгань кез кырамын кыраудыла. Толу жуу алылыкьа бла байлай айтырга оюме: Кызабарты-Малкьарта жашаган халкьларда кыайсы эсе да бирини зокууда неды бырынкыкьа эдиле деп айтырды бир торлюс сынтау жокьуд эмда болгудьа да амалы жокьуд.

Болсада жамауат жашауну кыйын вопросларын жаланда юридикли процедураны кылауьа сакьула бла тамалларьга кереди. Аны башха торлюс амалы жокьуд, болукьу да тоюлоду.

Бизни бюгонню жашауьуада битеу жетишпирликтер эмда кыйынлыкларыьбыз КьМР-ни территориясында жашаган кыайсы миллет бла да бир кыйин тенг байламыдыла.

Екинчиден бери да бизни халкьларыьбыз кыуунда, бушуду да бирге болгандыла, бизни кыадырьбыз миллетле аралы кеп некьлар эмда битеуле историйьбыз бла кыаты байламыды эмда тутуьучуду. Ол байламыдыны бузурга саутуьукени уа белгери, акьыларьла да жокьуд.

Аны бла байламы сизни асламы информация органлагьа дауьугьу барьмыд?

Мен анга дуа девилкьк тоюлмь жарьтуьугьа «Заран ош» деген сөз врчаланы ишлеринде маьганьа уа анга эс, бир-бир журналистле уа анга эс бурмайдыла. Материалыны керекчиме иги билмей, иги саьгызы этилмей айтылган оюмла, жаргьтылыкьа эм шартланы арлы болганын бек эткенден, болсада мен мындан ары да ехтемленирге оюме бизни жаш тейлюбюз юноч - кюч жаны бла алгьанда, саулуьуклу эм бийик интеллектуальды жаш тейлюбюз юноч.

Эмта да бир затны эсге тоюшорьге оюме. Республикаьыада битеуросей эм халкьла аралы маьганалары болганын, Россейни творчестволу элитасы бла байламыкьаны ючкерле илму жыйьылуьунь саьны келден-кел бола барганын, бизге атлары айтылганын уллу алимпле, художникле, кинематографистле бек оююл келгенюч.

Сөз юноч, кеп болмай Нальчикьке расейни кинематографисттерини союзуун секретариатыны жыйьылуьу болганды. Анда бизни республиканы ара шахарьнда кыралыны Госфильмофондуну филиалы кыуьурга деп ошу этилгенди. Алай эсе, бизни адамларыьбыз киноларьны эм телерадио кырыны толтурганын, маьганалары кырыьсуз болган затлагьа кыраууну кююп, ата журтул бек иги киноларьга кыараргьа онг табарькьыдыла.

Арсен Баширович, сиз республикада жаш адамланы келден-кел кете барганыларьны оюонден статистика шартлаа айтылганын кыалай аныгьатырга болукьусуз?

Мен анга асламы затла деп айтылукь тоюлме. Хар майдань да, белгил кыраьны, эки жаны барды. Бир жанында биз эулу болганын республика эм мындан кетген хар адам жууькьларына кыыйын керюненинга, биз да аны артка келирин сакьлап тургунь. Башха жаны алап кыаргандыла, кетген адам жангы билим, иш усталыкь, шьндюло технологияланы сферасында сыналуул кый кытайсы ол аманды да?

Кертиди, кесин бийикте кеторгон жаш тейлюс арасында алага тийишли ишчи жерле жашыпегенлери барды. Иш хакьны алап айтында да, Москвадагылары бла Нальчикьдегилен тейлеширинде тоюлоду. Бюгонню алап айтында болум алаиди. Битеу кыралда окуна алаиди хал. Жаш адамла кеслерин Москвада иште кергезторге итинеиди. Анда онгда да келдөле онг итинеиди.

Андан сора да, биз ачыкь дуньада жашаьбыз. Алай эсе, кыоундан келген жаш адам кыада да бгыьы:

- кыолларьгыьны саьны бла терк-терк жууьугь, бегирекада жетел этгенден неда чючюргенден сора;
- кыолларьгыь бла келергизден бурьуньугьу бла аузугьугьа тиймеьге керуьшгиз. Инфекция ма алай бла жайьалды;
- ауруган адамла бла бирге болмаьга, алгьа кыатышмаьга керуьшгиз;
- сиз гриппте ушганын ауруудан ауруь эсгиз, аурууну белгилери эсленгенден сора 7 юночи ичинде юйде тургудьу неда 24 саьгытаны ичинде бир торлюс симптомла эсленигини деп;
- сиз ауруган эсгиз эмда ююруно башха адамлары бла бирге юйде тургудьу тошгөн эсе, онг болганы кыадыр бир алдаан кенге тургудьу керуьшгиз, андан сора дьде, медицина маска жороттоьуду. Ол башханьга жуькьудьам эмда вирусул инфекция жайьылмаз юноч кереди.

Екатерина ТОПАСОВА, КьМР-ни Президентини бла Правительствосуну прес-службасын.

санда дуньяны асламын информация органларыны келечилери да. Ала кеслери Кызабарты-Малкьарда иги жанына торленюну динамикасы кес келери бла кериде, атлары айтылган адамлары селери эми оюмлары уа хар заманда да дуньада жаш тейлюге маьганалыьга эм кыыймталыьга салгьандыла.

Андан сора да, мен бек маьганалыьга санаган зат - жер-жерли жаш тейлюс жашуу этиню саутуьукени уа белгери, акьыларьла спорт бла керуьшгиз, республикада ахшы спорт төрелени жанында кыуьурга эм керелерге итинеиди. Бизде саьбиле жаньдан жорюп башлангандыла спорт секциялагьа, алыны саьны конденик кеп бола барды. Спорт комплексе эм спорт майдаьла жаньгьрытыларьны эм жаньгьлары ишленди. Биз жерлешериьбыз бла - олимпиадалы чемпионларь, дуньяны эм европаны чемпиоьлары бла ехтемленибиз, болсада мен мындан ары да ехтемленирге оюме бизни жаш тейлюбюз юноч - кюч жаны бла алгьанда, саулуьуклу эм бийик интеллектуальды жаш тейлюбюз юноч.

Эмта да бир затны эсге тоюшорьге оюме. Республикаьыада битеуросей эм халкьла аралы маьганалары болганын, Россейни творчестволу элитасы бла байламыкьаны ючкерле илму жыйьылуьунь саьны келден-кел бола барганын, бизге атлары айтылганын уллу алимпле, художникле, кинематографистле бек оююл келгенюч.

Сөз юноч, кеп болмай Нальчикьке расейни кинематографисттерини союзуун секретариатыны жыйьылуьу болганды. Анда бизни республиканы ара шахарьнда кыралыны Госфильмофондуну филиалы кыуьурга деп ошу этилгенди. Алай эсе, бизни адамларыьбыз киноларьны эм телерадио кырыны толтурганын, маьганалары кырыьсуз болган затлагьа кыраууну кююп, ата журтул бек иги киноларьга кыараргьа онг табарькьыдыла.

Арсен Баширович, сиз республикада жаш адамланы келден-кел кете барганыларьны оюонден статистика шартлаа айтылганын кыалай аныгьатырга болукьусуз?

Мен анга асламы затла деп айтылукь тоюлме. Хар майдань да, белгил кыраьны, эки жаны барды. Бир жанында биз эулу болганын республика эм мындан кетген хар адам жууькьларына кыыйын керюненинга, биз да аны артка келирин сакьлап тургунь. Башха жаны алап кыаргандыла, кетген адам жангы билим, иш усталыкь, шьндюло технологияланы сферасында сыналуул кый кытайсы ол аманды да?

Кертиди, кесин бийикте кеторгон жаш тейлюс арасында алага тийишли ишчи жерле жашыпегенлери барды. Иш хакьны алап айтында да, Москвадагылары бла Нальчикьдегилен тейлеширинде тоюлоду. Бюгонню алап айтында болум алаиди. Битеу кыралда окуна алаиди хал. Жаш адамла кеслерин Москвада иште кергезторге итинеиди. Анда онгда да келдөле онг итинеиди.

Андан сора да, биз ачыкь дуньада жашаьбыз. Алай эсе, кыоундан келген жаш адам кыада да

керек болады. Анга ырыксы жаны бла да онг беримде, Дуньяны кыалайында да. Ол себеден бизден кеткенени да терслерге керек тоюлюбюз, артыкьда биз аны излемлерин таьдырамай эсек.

Сөз юноч, АБШ-ны аты айтылган силикоьноьу майданында Япониядан эм Кытайдан келген минглге бла саналган уста программистле ишлейдыла. Алай эсе да, ол кыралдан адамла кетип бардыла деп бир киши да айтмайды. Төрели процесс бардырыла аны, нек дегенде адам кыада иги эсе да, алаын изейди. Бизни муратьбыз эм бурьубуз а - бизге не кыадыр иги болуьуа этюдю.

Север Кавказьны республикаьыа Россейни регионьына алкоголь ичгилени бек осл кестелюьу жибередиле деген, аны кылай аныгьатырга болукьусуз, халкьны жашууну саулуьуклу эттерге кереди дегенинги алып кыарганды.

Ол соругьга жууап этер юноч, 90-чы жылда экономика болууну эсге тоюшорьге керекди. Ол кезиде бюджетни кыуьуруу предпрития эм эл микьк ишлерин тохтаткан эдиле, продукцияны саьтуьуда да бек кыиьула проблемала болгьандыла, иш хакь тейлуде да болум осал эди. Андан сора да, башха кыыйынлыкьа да бар эдиле. Алкоголь продукция - ол «терк ачыкь» ишлеудю. Анга уа бюджетни фьаьда кесегин кыуьуран кезиде республиканы оючуларь эс бурмай кыорькь тоюл эдиле.

Сейсий законодательствону алкоголь продукцияны кыуьурууну керуьне этгени да аны юночи эди. Жер-жерли бизменме ишлерин ол сферда бардырыьга ба-башханьларда да аны юночи эди. Законодательствону шарт тохтатдырылгьаны да алага законьга бузукьукь эттерге онг бере эдиле. Алай эсе, бизни кеслери кербейтген эдиле. Битеулю аркиллик болганын оюп жибеди. Алай уа «керюмнегем» сьмемала бла ишлерге терк юйренгенди, ахча жаны бла алгьанда, баш эркинлик тандаьдыла эм жашууьга сезим эттер юйренгенди. Алай эсе ол керюну мардаьлары бла «оинаьгьандыла».

Алай эсе да, болум торленгенди. Бюгон Кызабарты-Малкьарьны асламы органлары рыноку онг кесегин цивилизациялы эм ачыкь этер юноч. Болум кеслери алап кербейтген эдиле. Менн да барды иги кесек дауум ишчи бардырыьган органлагьа. Болсада проблемла тамамлана турды эм тамамларьныкьы.

Бу проблеманы алап айтында, аны толу тамалларьга Россейни Президентини келе турганын январьда азыбы этилди. Кызы себеплик этериди. Ол укас алкоголь рыноку ишчи тапнадырыьу жаны бла службаны кыуьурькьы. Ол спирити продукцияны жорютуьуге контроль тьтуу бла керуьшгиз.

Арсен Баширович, Кызабарты-Малкьарьны айнуьуну бир-бир керуьлери белгилениьсы, сизни кесгьаны жашауьугьада баш маьганалыьга зат а неди?

Бек башы - менн президент полномочияларын башлаьгьандан сора республикада жашаган атымы ахшылыкь бла эсгерге турьсала оюме.

Бизде маьганалыьга керуьшгиз:

- кыолларьгыьны саьны бла терк-терк жууьугь, бегирекада жетел этгенден неда чючюргенден сора;
- кыолларьгыь бла келергизден бурьуньугьу бла аузугьугьа тиймеьге керуьшгиз. Инфекция ма алай бла жайьалды;
- ауруган адамла бла бирге болмаьга, алгьа кыатышмаьга керуьшгиз;
- сиз гриппте ушганын ауруудан ауруь эсгиз, аурууну белгилери эсленгенден сора 7 юночи ичинде юйде тургудьу неда 24 саьгытаны ичинде бир торлюс симптомла эсленигини деп;
- сиз ауруган эсгиз эмда ююруно башха адамлары бла бирге юйде тургудьу тошгөн эсе, онг болганы кыадыр бир алдаан кенге тургудьу керуьшгиз, андан сора дьде, медицина маска жороттоьуду. Ол башханьга жуькьудьам эмда вирусул инфекция жайьылмаз юноч кереди.

Екатерина ТОПАСОВА, КьМР-ни Президентини бла Правительствосуну прес-службасын.

Бай тирлик ёсдюргендиле

Жылы бу кезиууне бачьаьла иш кыстау болуьучу. Хобуста ёсдюргене бу кюнде ол битими жьыдыла. Билымчыьла бу такта кегет бла эртден керуьшедиле, аны сатып, андан хайыр да тошорге биледиле. Жыпуланы Мусса эм Ахматланы Магомет да (суратда солдан онгьга) буйыл ырыздыла. Сатарьга Нальчикьге, Питигорскеда да элтедиле. Суратланы МАМАЙЛАНЫ Алай алгьанды.

Хобуста жьыдыла.

Ийнанмаймысыз?

Жарым жыл озгьандан сора школда предметлени араларьнда дин кесине тутуьучу жерни алыкьды

Правительство былай ошу этгени: эки жыл озгьандан сора Россейни школларында - Дин культураны эм адепликени мурдорлары - деген аты болгун окуу курьдан дерслер сыма халда бардырылган башланькьыдыла. Ол торю сыну 2010 жылда апрельдан башланьрыкьды. Федерацияны 19 субъектинде бардырылукьды. Дерсле битеулю билим берген школлары 4-юч класьларьнда берилгидиле.

Россейни Правительствосу «Основы религиозьны культуьу эм светскь этиги» деген курьун эми светскь этиканы мурдорларыны жарашьдыгьанды. Ол «Россейка газетаны» 11-чи ноябрьде чыккьан номеринде басмалангьанды.

Окуу курсьа «православный, ислам, буддизм эм иудей культураны мурдорларыны эми светскь этиканы мурдорларыны юслеринден дерсле киририлгиз керекдиле». Предметлени тизмелери алай бок жарашьдырылп кыаламгьанды: ала тамата класьсланы окуьучулары эм алыны ата-аналары бла бардырылган соругьлаа бирлеги жууьулгьа керр жазьраныьгьанды. Билим беруу эм илму министрство алаьны билим беруу юноч жууьулгы регион органлары бла комплекс окуу курсу сынау халда бардыруу бла байламы соьланы тамамлауду бирге ишленю юсонден келишпирлиги бу айны ахьарьна дерр жарашьдырыьга кереди. Андан тышьнда да, шючюлна неда алыны ата-аналары комплекс курсу он неда бу кесегин - он неда бу динни эм светскь этиканы «мурдорлары» - кыалай сайларькьларыны механизми жарашьдырыьга тийишли.

Келп жьылы февраль айына дерр уа предметледен окуу кытапна чыгарьырыьга керекдиле. Преподательле усталыкьлары илгендирин башларькьыдыла. Пилотный регионьада уа сынууну кезиунде эслениген жетишпирлиги бла келишпирлиги юслеринден материалла жыйьылкьыдыла. РФ-ни сынуу башланькьы регионлары быладыла - Удмуртия, Чувашия, Камчатка край, Краснояр край, Ставрополь край, Волгода область, Калининрад область, Костромь область, Курган область, Новосибирск область, Свердловск область, Тамбовск область, Кыраачай-Черек, Чечен, Кылуьукь республика, Еврей автоном область.

Ким биледи, 6 жылдан сора (сынау 4-юч класьда башланьды) чыгарькь тейлю хар зат да тал кырална барса, «Алгьа Сёз болганды» («Сёзю» уллу харьр бла башларьга кереди) эм «Соймеклик халалыкьыьга, жумушакьлыкьга кылуьукь этюдю» дегенча эсленин кыайтарьп-кыайтарьп, «религия халгьыьга ошун» эм алаьга ушганын сёз тутушуду, 10 керр кеп айтырыкьды. Кертиди, бу сезиле маьганалары адамны жанын артыкь бек кыйнаганын шарт тоюлоду - дин адамны башын тели этюдю, динни ийнанмакьлыкь кими да жарьсууну.

Кеттериге, жорек кыыйныны жумушартыьга себеплик этеди. Илфрили бла Петровну заманарьдан бери ол сезиле чам маьгана берилген эсе да, ала бизни сезимбиьзде, жашуьубуа керборек кылайгьаньры уа адамны жашууьунда, кез кыраьманды аз-маз торленюлуени чыгарьды. Шёндю килисаны динни юйретуьилерине адамла аз эс бурмайдыла, алыны излемлери толтургьаньла келден кеп бола бардыла. Килиска бла дин кыраьсууьунаны буькьурьдыла, насаськьылаьга хошуьукь береди, алыны жореклериин тынчайтдыла. Дин жамауаты эсимизде жашайды, анга «тёзюм» кюч ала барды.

Динни шюлгөьа предметтени кириуну, бизни оюмуьубузга керр, былымсыздыькьдан кылуьулгьугьа, этика жорукьталы, жашуьугьа кез кырамын культуьрасын илгендиргиз болуьучулугьу этеди. Улуу маьгананы ишде революцияда жетишпирлиги болуьулары юноч, кеслериин башы уаьны битиьу жашуьугьа керборекь эттерге керекдиле. Динни мурдорларын окуьугу жаныьла аз тоюлоду, аллай жангы ишчи тийишпирлиги кыуьурга кыолларьдан келген устала уа, жарьсуьуга, жокьуну орунунда. Россейди дин культураны болуму шьндю алай бийик дараьда тоюлоду, халда онг алай бийик дараьда тоюлоду.

Бу арт кезилуде онг эм битеулю билим жаны бла бек белгилли адамьга жалаьда Анаюлю Сурожскийни, Лондонда жашаган епископу (жаннетли болгунь, алгьарькьалаа ауушанды), шьндю ошолден а диакон Андрей Куравени санарга керекбиз. Бу дин кыуьулкь православный культураны окуу кытабын жарашьдырыьга эс бергенди. Бу адам бек уллу билимни, терен акьылы, наьны бийикде жорюгөн алы болганын кыуьуань билгирькьге оюме, алай аны битиьу жашуьугьа эм динге кез кырамыларын Интернетте бек уллу дин даушала чыгарьганьларын да унутмаьга керекбиз. Бусаьгьатды дин сынуулы оскериден кеп материалла жыйьылдыла, сейрилик кытапна басмаланьдыла. Ислам динни юсонден литературага тыш кыралдан ахшы болушукь этиликди деп ушаньурга болукьуду, иудизмге аталган литература да ол жаны бла ону улуду.

Болсада предметни арталдыкь буьмаьгы эдиле, аны болурга керек сыфатын кармауьа этгени эдиле деген кыорьсуу да барды. Кенг акьылы, тейлюлю адамланы хазьрлуу орнуна тар акьылы харьчыланы тейлюпери чыгьып кыла уа, бек жарьсуулу иш болуьучу. Даьгьада былай бир маьганалы ишчи юсонден да чертп айтурга керекбиз: этген стени эм динге ийнанганын эркинлик дин бирча жалчытыгьандыла: шючюлудин культураны мурдорларын дерслерини орунларына светскь этиканы дерслерине жорюрге болукьудула. «Россейка газетаны».

САУЛУКЬ САКЬЛАУ

Бизде А/Н1N1 грипп жокьуду

Кызабарты-Малкьар ОРВИ-ден бла гриппден ауруганыланы эпидемия босагьасына чегинден озгьаньла тохтатдырылган регионлары саньны кирмедиле. Саулукь сакьлауну министри Вадим Бишув билдиргенге керр, республикада эпидемия этерг ошоп бола Россейде болганын эсге алашды. Сезон гриппден аурумьада, республикада жашаьгьаньда 48 минг адамьга дарман салынгьанды. Жууьу заманда кыалгьан 102 минг доза алыньрыкьды, ол а керуьсулу кызуулуны битиьу керелеринде дарман салыьга онг берилди. Республиканы баьгыу профилактика учрежденилери бу жаны бла жарьсуулары болуп келгенге уста медицина болушукь эттерге хазьрдыла, вирусуьла кыьауа дарманланы запасы алыны кыолларьндады, гриппни кенг жайьылуьа кыажу керуьшуну жаны бла бир кыуьууну кыуьуу ишле бардырылдыла.

Министр айтырне керр, республикада А/Н1N1 пандемия гриппи жайьыр деген кыорьку жокьуду. КьМР-де жашаьгьаньдан вирусларь барды деп тохтатдырылган ажуелен арталы да саппа-саудула. Ала биз бирге бола, кыатыш тургьан адамланы барьсында болганын эсге алашды. Гриппте керуьшгиз, керуьшгиз кергезторгелерге керр, алдан бирини да аурумьаганы чыкьылгьанды. «Биз Россейни Саулукь сакьлау министрствосына заяька жибереьбиз, жууьу заманда А/Н1N1 гриппте кыажу сиз вакьинадан 212 минг доза эмда иньктивированнын вакьинадан 425 мингтер артыкь доза алыькьыь», - деп билдиргенди В. Бишув.

Вакьина алага керек болукьукь эттерге хазьрдыла, вирусуьула кыажуа сакьлауду, сатыу-алуьуда, ара ашазькь хазьрлагьан жерлде, коммунальнй мушьяланы жалчытууну сферасында, билим берууну кыраьн эм муниципальнй учре-

дениларьнда, социальнй учрежденинда, жамауат транспортда ишленгени, алдан сора да да, белгил кыраьны, эки жаны барды. Бир жанында биз эулу болганын республика эм мындан кетген хар адам жууькьларына кыыйын керюненинга, биз да аны артка келирин сакьлап тургунь. Башха жаны алап кыаргандыла, кетген адам жангы билим, иш усталыкь, шьндюло технологияланы сферасында сыналуул кый кытайсы ол аманды да?

Кертиди, кесин бийикте кеторгон жаш тейлюс арасында алага тийишли ишчи жерле жашыпегенлери барды. Иш хакьны алап айтында да, Москвадагылары бла Нальчикьдегилен тейлеширинде тоюлоду. Бюгонню алап айтында болум алаиди. Битеу кыралда окуна алаиди хал. Жаш адамла кеслерин Москвада иште кергезторге итинеиди. Анда онгда да келдөле онг итинеиди.

